

2. Краюшкин Б. В. Освоение производства новых станков на заводах Главтяжстанкопрома. *Станки и инструмент*. 1941. № 4. С. 3–8.
3. Годовой отчет по основной деятельности КЗВА за 1940 г. // ДАМК. Ф. Р-1002. Оп. 1. Спр. 24.
4. Розенберг С. А. Итоги совещания заводских лабораторий и ЭНИМС по исследованию станков. *Станки и инструмент*. 1941. № 5. С. 1–8.
5. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам за 50 лет (1917–1967 гг.): зб. докум.: в 5 т. Москва : Политиздат, 1967. Т. 1 : Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам (1929–1940 годы) / сост. К. У. Черненко, М. С. Смиртюков. 798 с.

Володимир Старка
ORCID: 0000-0002-0213-9298
Богдан Баран
ORCID: 0000-0002-8245-0202

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У 1939–1941 РР.

SOCIO-ECONOMIC POLICY OF THE SOVIET AUTHORITY IN THE TERRITORY OF EASTERN GALICIA IN 1939–1941

Початок Другої світової війни та насильницьке приєднання території Східної Галичини до СРСР, зумовили початок глибинних трансформацій соціально-економічного життя регіону. Як зазначає український історик В. Орлик: «належне розуміння історичного досвіду, зокрема, фінансової політики та її впливу на розвиток економіки країни, дає можливість уникати помилок минулого» [1].

Із початком встановлення радянської влади у регіоні, під час численних мітингів галицькому селянству обіцяли, що відтепер вони будуть жити новим щасливим життям. Насамперед, проголошувалося скасування усіх податків впроваджених польською владою. Піддавшись закликам агітаторів, бідніше селянство не лише забрало із заготівельних пунктів зерно, здане для виконання податкових зобов'язань перед польською державою, але і розтягло по домівках майно великих державних та поміщицьких сільськогосподарських підприємств.

«Більшовицький рай» тривав недовго. Вже у листопаді 1939 р. нова сільська адміністрація наказала повернути розграбоване майно. Сільському населенню повідомили, що відтепер потрібно сплачувати податки відповідно до радянського податкового законодавства. За здане продовольство з аграріями розраховалися польськими злотими, які обезцінилися в результаті грошової реформи, проведеної у грудні 1939 р.

У січні 1940 р. радянська влада розпочала радикально змінювати соціально-

економічну політику на селі. В першу чергу замість роздачі конфіскованої поміщицької та церковної землі, розпочалася програма створення великих колективних господарств. З метою оптимізації оподаткування населення, місцевими органами влади завершено розпочатий ще восени 1939 р. опис робочого інвентаря та худоби в господарствах. Після опису запровадили обов'язкові поставки державі продукції рослинництва, тваринництва за державними розцінками, які були нижчими від ринкових. Щоб селяни не продавали все на ринках, було обмежено приватну торгівлю, крім того, заборонено домашній забій худоби, крім спеціально обладнаних забійних пунктів.

Для одноосібників було утруднено здійснення вільного найму робочої сили, землю в таких господарствах мали обробляти лише члени однієї родини. Крім того, місцева влада почала розшаровувати селян на бідняків, середняків та куркулів, ігноруючи устелену традицію поділу села на верстви не за класовою приналежністю, а за рівнем розвитку господарства. Заможні сільські господарі були найповажнішими людьми в селі, натомість сільське шумовиння, бідняки, найменш поважними. В умовах радянської дійсності, бути багатим, означало наразитися на значний податковий тиск, і що раз перед можливістю бути виселеним у віддалені райони СРСР. Для прикладу куркулем вважали власника 7 морг (3,5 га) землі.

Навесні 1940 р. у західних областях УРСР створюються нові сільськогосподарські підприємства артілі, радгоспи та колгоспи, хоча вони залишалися малочисельними, та не були на той час основними виробниками аграрної продукції.

25 травня 1940 р. в доповіді на IV сесії Верховної Ради УРСР народний комісар фінансів М. Курач зазначав: «На території західних областей введено нашу радянську систему оподаткування, яка повністю відповідає інтересам трудящих. Доходи бюджету від податкових платежів населення спрямовуються на дальший розвиток народного господарства, на піднесення матеріального і культурного добробуту трудящих» [2, с. 65].

Додатково селян залучали до виконання безкоштовних трудових повинностей. Головам сільрад забороняли нараховувати місцевим жителям трудові за інші роботи, крім шляхового будівництва, які передбачали роботу в кар'єрах з заготівлі і вивозки каменю, та зимового утримання доріг.

Подібними заходами радянська влада змушувала одноосібників вступати до колгоспів. Однак селянство не квапилося відмовлятися від приватних господарств і всіляко намагалася уникнути колективізації.

Наприкінці 1940 р. популярним став жарт: «Почалось як всюди. Наїхали, пограбували, а проче роздали біднякам, щоб потім відібрати» [4, с. 3].

У 1941 році пріоритетним напрямком економічних реформ залишався перехід до колективних форм господарювання.

Цього ж року радянська влада запровадила практику залучення чоловіків і жінок до воєнно-підготовчих робіт, суть яких зводилася до практики копання окопів чи заготівлі будівельних матеріалів, як от піску чи каміння.

Навесні 1941 р. нова влада запровадила так званий «культзбір». Повідомлення приносили вночі. За свідченням очевидців: «упродовж травня-червня 1941 р. збирали добровільну позику четвертої п'ятирічки. Перед відступом більшовики забрали коней у населення, і стягнули з людей усю асекурацію і за худобу і будинки» [5, арк. 36].

Таким чином, радянська влада у західноукраїнському селі доволі швидко запровадила радянську модель соціально-економічних відносин, остаточне закріплення котрої перервали події німецько-радянської війни, що розпочалася 22 червня 1941 року.

Джерела та література

1. Орлик В.М. Дожовтнева фінансово-правова література як джерело до вивчення проблем фінансової політики уряду Російської імперії кінця XVIII початку XX ст. Історія науки і біографістика. 2010. No 2. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2010-2/10_orlyk.pdf.
2. Перші соціалістичні перетворення на селі. Київ, 1976. 148 с.
3. Повсякденне життя західноукраїнського села в умовах суспільних трансформацій 1939–1953 рр. Монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2019. 550 с.
4. Яр. Барани про баранів. *Рогатинське слово*. Ч. 1. 23 липня 1941 р. с. 3.
5. ЦДІАЛ України. Ф. 201. Оп.1. Спр. 33. 66 арк.

Лілія Циганенко
ORCID: 0000-0002-5014-9845

РУМУНСЬКІ ФОНДИ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО АРХІВУ ЯК ДЖЕРЕЛО З ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ПРИМУСОВОЇ ДЕПОРТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ (1940–1941 РР.)

ROMANIAN FUNDS OF IZMAIL ARCHIVES AS A SOURCE FOR STUDYING THE ISSUES OF FORCED DEPORTATION OF THE POPULATION IN SOUTHERN BESSARABIA (1940-1941)

Територія Південної Бессарабії (Буджак, Придунав'є) – сучасні південні райони Одеської області – унікальне історико-територіальне утворення. По-перше, цей регіон протягом практично всього свого історичного розвитку знаходився на перетині світів і цивілізацій, народів і племен, політичних об'єднань і держав. Лише за 200 останніх років південнобессарабські землі перебували в складі чотирьох держав: Османської та Російської імперій, Румунського королівства та Радянського Союзу. З середини ХХ ст. Придунайські землі увійшли до складу України. По-друге, постійна зміна політико-адміністративних орієнтирів в краї сприяла формуванню серед